

Pierre Bonnassie

(24.11.1932 - 11.03.2005)

El passat dia 19 de març moria als setanta-tres anys, a la ciutat de Tolosa de Llenguadoc, on havia passat la major part de la seva vida, l'eminent historiador medievalista i professor emèrit de la Universitat de Tolosa - Le Mirail, Pierre Bonnassie, membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans des de l'any 1987.

Havia nascut l'any 1932 a la població llenguadociana de Rinhac i es formà a la Facultat de Lletres i Ciències Humanes de la Universitat de Tolosa, entre els anys 1952 i 1955, sota la direcció de Philippe Wolf.

El professor Wolf va mantenir sempre contacte amb Catalunya i els seus historiadors, en particular amb Jaume Vicens i Vives, i gràcies a això va establir un intercanvi de deixebles entre les universitats de Tolosa i de Barcelona. D'aquestes, se'n beneficiaren destacats historiadors catalans com Emili Giralt o Jordi Nadal, i entre els procedents de la universitat tolosana, Claude Carrère i Pierre Bonnassie.

Això va permetre a aquest darrer fer una primera estada i recerca a arxius barcelonins entre els anys 1954 i 1956, sota la direcció de J. Vicens i Vives, de la qual sorgí com a fruit l'estudi *La organización del trabajo en Barcelona a fines del siglo XV*, editat el 1975, que li valgué el mateix any el diploma d'estudis superiors.

Des de l'any 1957, com a agregat d'història, va ensenyar als liceus de Marsella i de Tolosa, fins que el 1962 passà a exercir la docència a la Universitat de Tolosa - Le Mirail, de la qual ja no es mouria fins a la seva jubilació l'any 1997.

Entre el 1961 i el 1972 féu estades freqüents, inicialment estivals i després més continuades com a becari, als arxius del nostre país, en especial als de les ciutats de Vic, de la Seu d'Urgell i sobretot de Barcelona, on treballà a l'Arxiu Reial o de la Corona d'Aragó i al Capítular de la catedral de Barcelona, i també als de Girona i Montserrat.

Amb el material aplegat, seguint esquemes i orientacions de Georges Duby, va treballar tot aquest temps en la preparació de la seva tesi doctoral sobre un període cabdal de la formació de Catalunya durant els segles x i xi. Defensà aquesta tesi el 1973 davant d'un tribunal presidit per Georges Duby mateix i integrat pels destacats professors Philippe Wolf, Marcel Durliat, G. Caster, R. Fossier i Ch. Higounet, que va merèixer del tribunal la màxima qualificació.

Aquesta tesi es va publicar en dos volums, els anys 1975 i 1976, sota el títol *La Catalogne au milieu du Xè à la fin du XIè siècle. Croissance et mutations d'une société*, que poc després es va traduir i editar en català, també en dos volums, els anys 1979 i 1981, amb el títol *Catalunya mil anys enrera (segles X-XI)*, que ben aviat esdevingué un clàssic per als estudiosos de l'època medieval. L'obra donà un nou enfocament a molts aspectes i canvià algunes visions acceptades o tradicionals de la societat catalana medieval. Es pot dir, sense exagerar, que ha servit per orientar la majoria de medievalistes catalans de les darreres dècades, a vegades és cert, ofuscant injustament troballes o treballs d'autors del país anteriors a ell.

D'acord amb els estudis i la línia d'investigació de Georges Duby, es va esforçar a demostrar que el canvi experimentat per la societat dels volts de l'any mil fou molt ampli i generalitzat i que afectà tot el sistema social europeu i, d'una manera especial, el català. Fou un canvi sovint traumàtic, car per la formació dels grans llinatges, que s'apropriaren els antics feus, es va crear una societat de militars, ben aviat esdevinguda noblesa, que va trencar l'antic concepte d'autoritat imperial i reial, que usurpà bona part de les antigues funcions del príncep i que s'aproprià dels dominis del fisc. Això féu passar la societat d'un sistema d'arrel antiga o de tipus prefeudal, a una societat nova, a què s'ha convingut a denominar *feudal*.

Aquesta ha estat la gran aportació de Pierre Bonnassie, un nou enfocament de la visió dels moments en els quals Catalunya començava a fer-se conèixer a Europa. Això l'ha fet un dels autors més coneguts i apreciats de les noves generacions d'estudiosos i de retop sovint menystingut per altres autors o vells medievalistes.

Bonnassie, sempre dintre d'aquesta òptica, va anar aprofundint en les transformacions o conseqüències d'aquest gran canvi que va afectar bàsicament les classes hu-

mils, en especial la dels pagesos, esdevinguts a la pràctica serfs o mig esclaus. Són molts els treballs que va fer sobre aquest tema il·lustrant les privacions i explotacions experimentades per aquestes classes inferiors, d'acord amb el concepte medieval de classe, molt sovint basant-se en les dades extretes de la documentació catalana o fent-les servir.

Com a treballs que il·lustren això podem fer esment de:

— *Les communautés rurales en Catalogne et dans le pays valencien (IX-milieu du XIV siècle)*, l'any 1984.

— *Survie et extinction du régime esclaviste dans l'Occident du haut Moyen Age (IV-XIè siècle)*, el 1985.

— *Consommation des aliments immondes et cannibalisme de survie dans l'Occident du haut Moyen Âge*, el 1989.

— *Les paysans du royaume franc en temps d'Hugues Capet et de Robert le Pieux (987-1031)*, el 1992.

— *Le rapport de l'homme à la terre ou les deux sens du mot culture*, el 1996.

Bonnassie va dedicar molts altres articles, treballs i conferències a aspectes de la circulació monetària, les sagreses, l'hagiografia, la pau i treva de Déu, els orígens del catarisme o la gènesi de les estructures feudals. En el volum miscel·lani que se li va dedicar l'any 2001 titulat *Les sociétés de l'an mil entre deux âges* es dona un repertori de la seva producció escrita, que inclou cent cinc treballs entre els anys 1955 i 2000.

També se li deu un notable treball d'orientació pedagògica, *Les cinquante mots clefs de l'histoire médiévale* (1981), traduït i editat en castellà l'any 1983 amb el títol *Vocabulario básico de la historia medieval*.

Bonnassie va continuar i ampliar la tasca del seu mestre Philippe Wolf, i així va mantenir els contactes i intercanvi d'estudiants amb Catalunya i amb altres indrets del sud dels Pirineus, en especial amb l'Aragó i també amb el País Basc, amb Vitòria, on tingué com a deixeble l'investigador Juan José Larrea.

Tot això li va merèixer premis i distincions, com el Premi Gobert de l'Académie de Inscriptions et Belles Lettres, el Premi Internacional Catalònia del nostre Institut d'Estudis Catalans, el fet d'ésser nomenat membre corresponent de l'Institut el 1987, la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya l'any 1988, el títol de doctor *honoris causa* de la Universitat Autònoma de Barcelona el 1992, i segurament altres premis i distincions que desconec.

Crec per tot això que era de justícia evocar la seva personalitat amb motiu del seu traspàs. Per a mi ha estat un honor poder-ho fer perquè el considerava un amic, amb ell havia compartit converses i li havia identificat topònims en sortides que havíem fet per la

plana de Vic i amb visites que, amb el doctor Eduard Junyent i Josep M. Font i Rius, havíem fet a Ramon d'Abadal al seu casal o al mas del Pradell i en diverses ocasions m'havia manifestat la seva estima.

Reposi en pau el mestre i l'amic.

Text llegit pel senyor Antoni Pladevall i Font en el Ple del dia 4 d'abril de 2005